

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри педагогіки і методики початкового навчання
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
Матвієнко Олени Валеріївни про дисертацію Братко Марії Василівни
«Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою
фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.06 – теорія і методика
управління освітою**

Складний період розвитку вітчизняної освітньої системи пов'язаний із процесами суспільної трансформації: від колишньої системи суспільство вже відмовилося, а нова – вибудовується у контексті процесів глобалізації (взаємопроникнення, взаємовпливу і взаємообміну) та інтеграції (об'єднання, стирання «кордонів», «розчинення» національного в загальнолюдському, окремого у корпоративному тощо). Така ситуація сприяє переживанню освітою кризових явищ.

Вплив кризових процесів розповсюджується і вглиб освітньої системи, в тому числі, вищої школи. В змісті освіти проглядається тенденція до зниження рівня знань, не пов'язаних з прагматичними цілями (в сфері науки, культури та ін.); рівня функціонування неекономічних освітніх систем. В організаційному плані даний вплив пов'язують з появою ситуації вторинної соціалізації, збільшенням кількості працюючих студентів.

Євро інтеграційний вектор подальшого розвитку України також містить низку прихованих «несподіванок», адаптація до яких складний і тривалий процес сприймання, усвідомлення, дії (прийняття або відчуження).

Пошуки відповідей на питання, які актуалізують потребу в осмисленні суті і природи кризових явищ, спонукають до аналізу сучасних філософських поглядів як вищої форми узагальнення фактів, явищ, процесів, що уможлиблює здійснення прогнозування (можливо, оптимістичного) перспектив розвитку, в тому числі, освітнього.

Невідповідність освіти тим вимогам, які пред'являються їй нинішнім етапом соціального розвитку і увиразнюють розрив між освітою (з усіма її основними елементами: метою, структурою змістам, методами навчання у умовами життя суспільства, що різко змінилися – призводять до явища, що має назву криза.

Отже докторська дисертація Братко Марії Василівни «Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому

середовищі університетського коледжу», яка спрямована на обґрунтування теоретичних і методичних засад управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу є актуальною.

Авторка переконливо аргументує актуальність теми дослідження виокремлюючи основні суперечності, що існують у освітній галузі (суспільними вимогами до якості вищої освіти, зокрема, що надається коледжами, та її актуальним станом; пошуком нових моделей управління неперервною професійною підготовкою та відсутністю теоретичного і методичного супроводу цього процесу; необхідністю ефективного використання ресурсів освітнього середовища закладу вищої освіти для забезпечення результатів професійної підготовки та методами управління цим процесом; потребою у підвищенні ефективності управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу та відсутністю розробки його теоретичних і методичних засад), подолання яких покликано позитивно вплинути на рівень теоретико-методологічного осмислення та практичної розробленості проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

Актуальність теми роботи підтверджується її зв'язком з проблематикою наукових досліджень університетського рівня – воно є складовою науково-дослідницької роботи Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти» (державний реєстраційний № 0110U006274) на 2011-2015 р. р. та наукової теми кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний № 0116U003295) на 2015-2020 р. р.

Представлена дисертаційна робота М. В. Братко ґрунтовно досліджує теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. Цінним вбачаємо розгляд проблеми у компаративному вимірі. Порівняльний аналіз такої підготовки в Україні та США уможливив окреслити рекомендації використання прогресивного американського досвіду в умовах кардинальної реформи національної системи освіти.

Науковий апарат дисертації подано коректно, простежується логічний взаємозв'язок між об'єктом, предметом, метою дослідження, дослідницькими завданнями, реалізуючи які на засадах авторської концепції дисертантка ґрунтовно розробляє заявлену ідею, структуруючи напрацювання у форматі п'ятих розділів і п'ятнадцяти підрозділів.

Однією з найважливіших і складових нової парадигми освіти є випереджувальна функція розвитку системи освіти в сучасному суспільстві. Вона із периферійних, в соціальній структурі, перетворюється в пріоритетну, оскільки стає глобальним фактором розвитку суспільства.

Від усвідомлення важливості місця і значення освіти в житті суспільства і окремої людини на всіх рівнях (від державного до індивідуального) залежать успіхи подальшого розвитку освітньої галузі, а відтак і темпи суспільного прогресу.

В контексті осмислення сучасних реалій розвитку системи вищої освіти в Україні і світі визначаються перспективні лінії розвитку системи підготовки педагогів в умовах освітнього простору вищої школи. Вони вимальовуються із переосмислення ролі і значення знань у інформаційному суспільстві, функцій учителя в системі «соціум – знання – учні – соціум», підготовки вчителя до виконання множини рольових сценаріїв, особистісних якостей педагога, які б забезпечували розвиток творчих здібностей, креативності, постійного самовдосконалення і відкритості до нового (інноваційності).

В рамках реалізації першого дослідницького завдання М. В. Братко визначила ступінь дослідженості проблеми у вітчизняній педагогічній теорії та практиці. Проведений теоретичний аналіз наукових джерел уможливив вивчення проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу як міждисциплінарної й інтегрованої, що дозволило дисертанту виокремити основні змістові лінії дослідження, а саме: ґрунтовне вивчення та узагальнення світових тенденцій розвитку освітньої сфери в сегменті післяшкільної освіти, сучасних вимог до організації та результатів освітнього процесу у вищій школі, із врахуванням позитивного досвіду діяльності вітчизняних коледжів, зокрема тих, що входять до складу навчально-методичних, науково-виробничих освітніх (університетських) комплексів.

Проведена експертиза другого дослідницького завдання доводить, що на методологічному рівні М. В. Братко було виокремлено та схарактеризовано основні методологічні підходи дослідження (системний, синергетичний, аксіологічний, соціокультурний, антропологічний, особистісний, компетентнісний, середовищний). Розроблені автором методологічні підходи до професійної підготовки фахівців у коледжах України в контексті сучасних цивілізаційних викликів уможливили конкретизувати принципи дослідження (об'єктивності, історизму, детермінізму, термінологічного аналізу). Заслуговує на увагу авторська модель управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, яка ґрунтується на прогресивних ідеях вітчизняних і зарубіжних учених з акцентом на

середовищний підхід як провідний для створення системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. Узагальнення наукових підходів до тлумачення змісту зазначених понять уможливило формулювання змісту базових понять дослідження – *університетський коледж, освітнє середовище університетського коледжу, управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу.*

Здійснений здобувачкою структурно-функціональний, історико-компаративний аналіз успішних моделей неперервної професійної освіти, ролі та функцій університетів, що підпорядковувався третьому дослідницькому завданню, зумовив висновок, що успішність розвитку коледжів забезпечує їхнє входження до навчально-методичного науково-виробничого освітнього комплексу (університетського комплексу). Важливим вважаємо висновок дисертанта, що статус коледжу як структурної складової університетського комплексу посилює якість професійної підготовки фахівців, підвищує рівень їхньої готовності до роботи за фахом, мотивації до подальшого навчання упродовж життя, створює можливості для успішної професійно-особистісної реалізації. До наукових результатів відносимо висновок, що системність та цілісність управління університетським комплексом на усіх його рівнях дозволяє приймати виважені та конструктивні управлінські рішення, реалізувати відповідні управлінські стратегії, розробка яких базується на результатах системного моніторингу складових освітнього середовища, що спрямоване на підготовку конкурентоспроможного фахівця в усіх вимірах – професійному, культурному, соціальному, громадянському.

На прикладі досвіду США дисертантка переконливо доводить, що процеси реформування системи неперервної професійної освіти в Україні спонукають до пошуку відповідних успішних зарубіжних аналогів (завдання 4), розглядаючи його з позицій багатовимірності, цілісності, системності. Аналіз особливостей підготовки майбутніх фахівців у комм'юніті (громадських) коледжах США (підрозділ дисертації 2.1 та 2.2) уможливив констатувати, що сучасній системі освіти США притаманна складна структура, децентралізованість, багаторівневість, диверсифікованість фінансування і підзвітності, суттєва відмінність від європейських стандартів. Дисертантом визначено сутнісні характеристики вищої (післяшкільної) освіти США – автономність, масштабність, багатоманітність, різнорівневість, диверсифікованість, ієрархічність, наступність, гнучкість, варіативність, конкурентність, комерціалізація, прийняття рішень на основі ґрунтовних досліджень та об'єктивної інформації, доступність на засадах демократії, рівності, конкурентності, змагальності, недискримінаційності.

На схвалення заслуговує розв'язання п'ятого завдання дослідження та спроба дисертантки використовуючи методологію системного та середовищного підходів, встановити, що освітнє середовище – це багаторівнева система умов / обставин / чинників / можливостей, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкта в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному. До цінних в українських реаліях відносимо такі сформульовані автором координати освітнього середовища як, системність, цілісність, єдність, емерджентність, варіативність, організованість, структурність, пластичність, комунікативність, наповненість подіями, конфігурантність, насиченість, культуровідповідність, векторність, сферність, відкритість, діалогічність / полілогічність, організованість, стійкість, функціональність, адаптивність та самоорганізація, здатність до розвитку та саморозвитку. Автором доведено, що освітнє середовище закладу вищої освіти має об'єктивні можливості цілеспрямовано впливати на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей і самореалізації у процесі життєдіяльності.

Розкриваючи методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу у підпункті 4.2 та 4.3 дисертації (завдання 6) автор доводить, що проблематика досліджень у сфері управління освітою пов'язана з такими магістральними напрямками, як: управління освітнім процесом або його складовими; управління освітніми закладами; управління освітніми системами різних рівнів і розмірів. Дисертанткою встановлено, що управління в освіті на засадах середовищного підходу узгоджується з ресурсною концепцією стратегічного управління. Управлінські впливи, у цьому контексті, базуються на комплексному аналізі умов і ресурсів освітньої організації та їхній ідентифікації за різними ознаками, серед яких – доступність щодо використання суб'єктами освітнього процесу, отримання максимальної вигоди від їх залучення для сприяння особистісного та професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу.

Заслуговує на увагу, розроблений дисертанткою, діагностичний інструментарій для оцінки ефективності системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу (завдання 7). З урахуванням специфіки освітнього середовища університетського коледжу, визначено основні якісно-змістові та кількісні параметри його оцінки. Якісно-змістові (модальні) параметри освітнього середовища університетського коледжу узгоджені з його основними функціями (поліструктурною освітньою, що включає освітньо-професійну, освітньо-

соціалізаційну, освітньо-культурну, та функцією особистісного розвитку). До цих параметрів віднесено зорієнтованість на: професію, соціалізацію, інкультурацію, загальний розвиток особистості. Визначено кількісні параметри, які характеризують наповненість освітнього середовища університетського коледжу різноплановими чинниками професійної підготовки. Розроблено індикатори прямого вимірювання для оцінки стану кожного з компонентів освітнього середовища університетського коледжу та, окремо, систему показників для діагностики особистісного компонента у сегментах – студенти, викладачі

На увагу заслуговують результати отримані дисертантом в ході реалізації восьмого дослідницького завдання, щодо можливостей впровадження розробленої системи управління професійною підготовкою фахівців в університетському коледжі на засадах середовищного підходу. Одержані данні підтвердили гіпотезу дослідження щодо перспективності розробленої моделі як аналогу системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

Усі здобутки дисертації акумулюються у висновках, які логічно завершують дослідження. Зазначене уможливорює констатувати, що мета дослідження досягнута і як свідчить зміст висновків, поставленні завдання виконані.

Додатки до роботи конкретизують та поглиблюють виклад проблеми, слугують ілюстрацією узагальнень, сформульованих у тексті дослідження.

Реалізацію авторського наукового пошуку відображено у науковій новизні дослідження, яка полягає в тому, що вперше *вперше* визначено та обґрунтовано теоретичні та методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу як сукупність принципів, підходів, концепцій, методів та діагностичного інструментарію; змодельовано систему управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу в єдності структурних компонентів, із врахуванням системоутворювальної ролі освітнього середовища, функціональних зв'язків та управлінського інструментарію; уведено в науковий обіг нові англомовні джерела, що висвітлюють питання розвитку управління освітою в США, професійну підготовку в комм'юніті (громадських) коледжах США (community colleges USA), середовищного підходу у вищій освіті; виокремлено концептуальні засади середовищного підходу у вищій освіті тощо.

Дисертація має також практичне значення, яке полягає передусім у розробленні діагностичного інструментарію для моніторингу та експертизи

освітнього середовища університетського коледжу як чинника професійної підготовки фахівців.

Апробація результатів дослідження здійснювалась в Київському університеті імені Бориса Грінченка, його структурному підрозділі Університетському коледжі, Львівському національному університету імені Івана Франка, коледжах Київської, Львівської, Житомирської, Івано-Франківської області. Теоретичні положення та результати дослідження апробовані під час читання лекцій, керівництва магістерськими та кандидатськими роботами, здійснення управлінської діяльності.

Основні положення й результати дослідження оприлюднювались на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отже, науково коректно сформульований концептуальний апарат наукового пошуку, солідна джерельна база (727 найменувань, зокрема, 146 – англійською мовою, 48 – електронних джерел), логічний виклад матеріалу, обґрунтовані висновки свідчать про валідність виконаного дослідження, його теоретичне і практичне значення та уможливають кваліфікувати як завершене.

Автореферат відповідає змістові дисертації й розкриває її основні положення.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу М. В. Братко у цілому, вважаємо за необхідне озвучити дискусійні моменти та висловити побажання щодо подальшого удосконалення тексту:

1. Логіка взаємозв'язку наукового апарату є умовою структурованого представлення дисертантом отриманих результатів. Йдеться про кореляцію між завданнями та змістовим наповненням загальних висновків, що не повною мірою дотримано дисертантом, зокрема це стосується позиції 2 та 3.

2. Рецензована дисертація не відноситься до категорії порівняльно-педагогічних. Водночас, її унікальність полягає в оперуванні одночасно двома одиницями дослідження України і США. Зазначене потребувало розроблення авторської методологічної моделі проведення такого порівняльно-педагогічного дослідження на горизонтальному рівні, що уможливило б детальне розкриття його етапів з окресленням компаративного інструментарію, так і чіткішого структурованій реалій України і США.

3. У 2 розділі «Зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у коледжах (на прикладі США)» зроблено огляд особливостей професійної підготовки фахівців у ком'юніті (громадських) коледжах США (community colleges USA). Водночас, автор не окреслив критерії добору країн для ілюстрації цього феномену.

4. Об'єктивний аналіз зарубіжного досвіду передбачає розкриття як перспективних ідей, так і вивчення проблем недоліків, що характеризуються цей досвід. Це забезпечує країну в якій пропонується імплементація зарубіжних надбань, від можливих негативних наслідків. Такій аспект посилив би цінність проведеного дослідження.

5. На наш погляд зміст § 1.2 та § 1.3 дещо інформаційно переобтяжений.

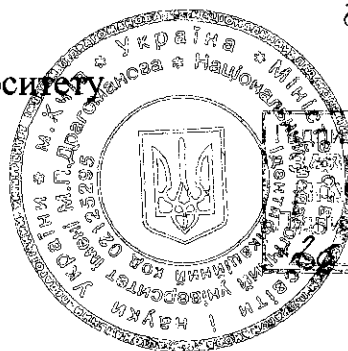
6. Деякі висновки в дисертації мають недостатній узагальнюючий характер, автор нерідко просто констатує певний матеріал та не висловлює власну точку зору з конкретних питань.

Однак висловленні зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку аналізованої роботи. Як засвідчує зміст дисертації, поставлені завдання у процесі дослідження було виконано.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Братко Марії Василівни «Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу» є теоретично обґрунтованою, має безперечну наукову новизну, практичну значущість, є завершеною і самостійною науковою кваліфікаційною роботою та відповідає визначеним пунктам 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19 серпня 2015 року) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і
методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

О. В. Матвієнко

О. В. Матвієнко
ІНЧ: зав. канцелярією
Ім. М. П. Драгоманова
12 2018 р.